

116

בת יפתח – מעשה הירואי או אכזרי/איתמר אלדר

יפתח (שופי יא, ל-לא)	חנה (שמו"א א, יא)	ישראל (במ' כא, ב)	יעקב (בר' כח-כב)	
אם נתון תתן את בני עמון בְּנֵי: בְּנֵי:	אם ראה תראה בעני אִמְתֶּךָ וּזְכַרְתִּי וְלֹא תִשְׁכַּח אֶת אִמְתֶּךָ וְנִתְּתָה לְאִמְתֶּךָ זָרַע אֲנָשִׁים	אם נתון תתן את העם הזה בְּנֵי:	אם יהיה אלהים עמדי ושמרני בְּדָרְךָ הַזֶּה אֲשֶׁר אֲנִי הוֹלֵךְ וְנָתַן לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבְגָד לְלַבֵּשׁ: וְשָׁבְתִי בְּשָׁלוֹם אֶל בֵּית אָבִי	הבקשה
והנה היוצא אשר יצא מדלתי ביתי לקראתי בשובי בשלום מבני עמון והנה לדי והעליתו עולה:	וְנִתְּתִיו לְדִי כָּל יְמֵי חַיָּי וּמוֹךָ לֹא יַעֲלֶה עַל רֹאשׁוֹ:	בְּנֵי וְהִסְרַמְתִּי אֶת עַרְיָהֶם:	וְהָיָה דִ' לִי לֵאלֹהִים. וְהָאָבִן הַזֶּה אֲשֶׁר שָׁמְתִי מִצִּבְחַת יְהוָה בֵּית אֱלֹהִים וְכָל אֲשֶׁר תִּתֶּן לִי עֲשֹׂר אֲעֲשֶׂרְנִי לָךְ:	התמורה

1. היה צדיק ודר עם שכנים רעים משבט אפרים, וראה שהיו שורפים את בניהם ואת בנותיהם לבעל, ואף הוא עשה כן, הלך והרג את בתו, לפיכך נעשה רשע" (א"ב דבן סירא, אוצר מדרשים אייזנשטיין, ניו יורק תרפ"ח, עמ' 36).

2. זלפי פשטם של דברים עשה יפתח מה שעשה מפני שבזמן ההוא לא נצחה עוד הדעה שקרבן אדם הוא תעבה לאלהים. במנהג הקרבת הבנים לאלהים עוד נאלצו הנביאים המאוחרים להלחם (קויפמן, שופטים 229).

3. יפתח שאל שלא כהוגן שנאמר (שופטים יא) והיה היוצא אשר יצא מדלתי ביתי אמר הקב"ה אלו יצא גמל או חמור או כלב היית מעלהו עולה השיבו הקב"ה שלא כהוגן וזימן לו את בתו (ויקרא רבה לו, ד)

4. ואדני אבי ז"ל פירש והעליתו הו"ו במקום 'או'; ופירוש והיה לה' – הקדש, אם אינו ראוי לעולה או 'העליתו עולה אם ראוי לעולה...ויפה פירש; וכן נראה מהפסוק כי לא המיתה, שאמרה 'ואבכה על בתולי', ולא אמרה 'ואבכה על נפשי', לאות כי לא המיתה, אך לא ידעה איש, כמו שאמר 'והיא לא ידעה איש', ומה שאמר גם כן 'ויעש לה את נדרו אשר נדרי ולא אמר 'ויעלה עולה', לאות כי פרושה היתה, וזהו אשר אמר 'את נדרו אשר נדרי' והיה לה', כן נראה לפי פשטי הפסוקים ודברי רבותינו ז"ל בזה, אם קבלה היא אצלם, עלינו לקבלי (רד"ק שופטים יא, לא)

5. יאל תהיה נפתח בהבלי ר"א האומר כי פירוש והעליתו עולה (שופטים יא לא), או והעליתו, לומר אם יהיה היוצא מדלתי ביתי איש או אשה והיה לה' קודש שיהיה פרוש מדרכי העולם לעמוד לשרת בשם ה' בתפלה והודות לאלהים, ואם יהיה דבר ראוי ליקרב אצלנו עולה, ועשה בית לבתו מחוץ לעיר והתבודדה שם וכלכלה כל ימיה ואיש לא ידעה והיתה בתו צרורה ואלה דברי רוח, כי אם נדר שיהיה לה' איננו שיהיה פרוש, אבל יהיה כמו שמואל שאמרה אמו ונתתיו לה' (ש"א א יא) והיה משרת בבית ה', לא פרוש וכפי משפטי התורה אין ביד האדם שידור ביוצאי פתח ביתו שיהיו פרושים, כאשר אין בידו להעלותם עולה ואם הדבר כן, היתה בתו הבוכה על בתוליה ורעותיה עמה כזונות לקלס אתנן, וח"ו שיהיה חק בישראל לתנות לבת יפתח ארבעת ימים בשנה מפני שלא נשאת לבעל והירתה עובדת את ה' בטהרה אבל הדבר כפשוטו, וטעותו היה ממה שאמרת (רמב"ן ויקרא כז, כט)

6. וזה היה טעותו של יפתח בבתו, כי חשב כאשר חרם נגיד ישראל חל וקים להמית אנשים או העובר על חרמו חייב מיתה, כן אם נדר בעת מלחמה לעשות מאיש או אנשים זבח יחול הנדר, ולא ידע כי חרם המלך והסנהדרין חל על המורדים לכלותם או על העובר גזירתם ותקנתם, אבל לחול הנדר לעשות ערלה מדבר שאין ראוי לה' חס וחלילה ולכך אמר בב"ר (ס ג) שאפילו הקדש דמים לא היה חייב ונענש בדמה (רמב"ן שם)

7. ויהי כראותו אותה ויקרע את בגדיו היה יכול להפר את נדרו ולילך אצל פנחס אמר אני מלך ואלך אצל פנחס ופנחס אמר אני כהן גדול ובן כה"ג ואלך אצל עם הארץ זה בין דין לדין נספת ההיא עלובתא ושניהם נתחייבו בדמיה פנחס נסתלקה ממנו רוה"ק הה"ד (ד"ה א ט) ופינחס בן אלעזר נגיד היה עליהם לפניו ה' עמו יפתח נישול אבר אבר ונקבר הה"ד (שופטים יב) ויקבר בערי גלעד בעיר גלעד לא נאמר אלא בערי מלמד שהיה נישול ממנו אבר אבר ונקבר במקומות הרבה (ויקרא רבה לז, ד)

השוואה לעקידת יצחק

(1) ויאמר קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק (בר' כב, ב)
נרק היא יחידה אין לו ממנו בן או בת (שפי' יא, לד)

(2) והעלהו שם לעלה (בר' כב, ב)
והעליתהו עולה (שפי' יא, לא)

(3) על אחד הקרים אשר אמר אליך (בר' כב, ב)
ואלכה ונרדתי על הקרים (שפי' יא, לז)

(4) ויאמר אברהם אל נערו שבו לכם פה עם החמור ואני והנער נלכה עד פה ונשתחנה ונשובה אליכם... וישב אברהם אל נערו (בר' כב, ה, יט)

ותאמר אל אביה יעשה לי הדבר הזה הרפה ממני שנים חדשים ואלכה ונרדתי על הקרים ואבכה על בתולי אנכי ורעותי... ותשב אל אביה (שפי' יא, לז, לט)

(5) ויאמר יצחק אל אברהם אביו ויאמר אבי ויאמר הנני בני ויאמר הנח האש והעצים ואני השא לעלה. ויאמר אברהם אלהים יראך לו השא לעלה בני וילכו שניהם יחדו (בר' כב, ז-ח)

ויאמר אהה בתי הכרע הכרעתי... ותאמר אליו אבי פציתך את פיד אל ד' עשה לי כפאשר צא מפיד... ותאמר אל אביה יעשה לי הדבר הזה... ויאמר לכי (שפי' יא, לה-לח)

(6) ויבאו אל המקום אשר אמר לו האלהים ויבן שם אברהם את המזבח ויערף את העצים ויעקד את יצחק בנו וישם אתו על המזבח ממעל לעצים: וישלח אברהם את ידו וישח את המאכלת לשחט את בנו: ויקרא אליו מלאך ד' מן השמים ויאמר אברהם ויאמר הנני: ויאמר אל תשלח ידך אל הנער ואל תעש לו מאומה כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה ולא תשקת את בנך את יחידך ממני (בר' כב, ט-יב)

וישלח אותה שני חדשים... ויהי מקץ שנים חדשים ותשב אל אביה ויעש לה את נדרו אשר נדר (שפי' יא, לח-לט)

[1] (לד) ויבא ויפתח המצפה אל ביתו והנה בתו יצאת לקראתו בתפים ובמחלות נרק היא יחידה אין לו ממנו בן או בת:

[2] (לה) ויהי כראותו אותה ויקרע את בגדיו ויאמר אהה בתי הכרע הכרעתי ואת היית

בעקרי ואנכי פציתי פי אל ד' ולא אוכל לשוב: (לו) ותאמר אליו אבי פציתך את פיד אל

ד' עשה לי כפאשר יצא מפיד אחרי אשר עשה לך ד' נקמות מאיביך מבני עמון:

[3] (לז) ותאמר אל אביה יעשה לי הדבר הזה הרפה ממני שנים חדשים ואלכה

ונרדתי על הקרים ואבכה על בתולי אנכי ורעותי:

[3א] (לח) ויאמר לכי וישלח אותה שני חדשים ותלך היא ורעותיה ותבד על

בתוליה על הקרים:

[2א] (לט) ויהי מקץ שנים חדשים ותשב אל אביה ויעש לה את נדרו אשר נדר

[1א] והיא לא ידעה איש ויהי חק בישראל: (מו) מימים מימה תלכנה בנות ישראל לתנות לבת ופתח הגלעדי ארבעת ימים בשנה: